EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 15.5.2024.
COM(2024) 195 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Regulas (ES) 2018/841 (“ZIZIMM regula”) darbību saskaņā ar 17. panta 2. punktu, kurš grozīts ar Regulu (ES) 2023/839

1. Ievads

Zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) sektors aptver augsni, augus un citu biomasu, kas var būt gan CO_2 avots (t. i., izdala CO_2 atmosfērā), gan CO_2 piesaistītājs (t. i., piesaista CO_2 no atmosfēras). ES 2030. gada klimata mērķrādītājā sektora radītās emisijas un piesaistījumi ir integrēti ar Regulu (ES) 2018/841[1] ("ZIZIMM regula"), kas stājās spēkā 2018. gadā.

Eiropas zaļā kursa[2] ietvaros Eiropas Klimata aktā[3] ir izvirzīts mērķrādītājs, proti, līdz 2030. gadam panākt visu ekonomiku aptverošu neto emisiju samazinājumu par vismaz –55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, un ne vēlāk kā līdz 2050. gadam sasniegt klimatneitralitātes mērķrādītāju. Ar klimata paketi "Gatavi mērķrādītājam 55 %"[4] ZIZIMM regula 2023. gadā[5] tika grozīta, lai atspoguļotu vērienīgākās ieceres. Ar to sektorā tika ieviesti jauni mērķrādītāji 2030. gadam un vienkāršoti ziņošanas pienākumi.

Zemes sektoram ir būtiska nozīme ES klimatneitralitātes mērķa sasniegšanā. Tas var sniegt ilgtermiņa ieguvumus klimata jomā gan attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, gan palīdzēt sasniegt Parīzes nolīgumā paredzētos klimata jomas ilgtermiņa mērķus[6]. Turklāt sektors sabiedrībai piedāvā vairākus citus svarīgus pakalpojumus. Tie ir šādi: tādas ilgtspējīgas biomasas ražošana, ar ko var aizstāt fosilos vai oglekļietilpīgos produktus, materiālus un enerģiju, veicinot arī pārkārtošanos uz aprites un klimatneitrālu bioekonomiku; pārtikas ražošana, biodaudzveidība un ekosistēmu pakalpojumi, kas ir ļoti svarīgi, lai palielinātu noturību pret klimata pārmaiņu ietekmi.

Kā noteikts ZIZIMM regulas 17. panta 2. punktā, Komisijai ir uzdots izvērtēt regulas darbību sešu mēnešu laikā pēc pirmās globālās izsvēršanas saskaņā ar Parīzes nolīgumu, kas tika pabeigta *COP28* 2023. gada decembrī.

2. ZIZIMM regulas darbības novērtējums

Galvenais pārskatītās ZIZIMM regulas mērķrādītājs ir līdz 2030. gadam palielināt zemesatkarīgos neto piesaistījumus ES par papildu –42 miljoniem tonnu CO_2 ekvivalenta (Mt CO_2 ekv.) salīdzinājumā ar gada vidējo rādītāju 2016.–2018. gada periodā. Paredzams, ka tā

[1] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/841 (2018. gada 30. maijs) par zemes izmantošanā, zemes izmantošanas maiņā un mežsaimniecībā radušos siltumnīcefekta gāzu emisiju un piesaistes iekļaušanu klimata un enerģētikas politikas satvarā laikposmam līdz 2030. gadam un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 525/2013 un Lēmumu Nr. 529/2013/ES (OV L 156, 19.6.2018., 1. lpp.).

[2] https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_lv

[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1119, 2021. gada 30. jūnijs ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru ("Eiropas Klimata likums") (OV L 243, 9.7.2021., 1. lpp.).

[4] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Gatavi mērķrādītājam 55 %": ES 2030. gadam nospraustā klimata mērķrādītāja sasniegšana ceļā uz klimatneitralitāti (COM(2021) 550 final).

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/839 (2023. gada 19. aprīlis), ar ko attiecībā uz darbības jomu, ziņošanas un izpildes noteikumu vienkāršošanu un dalībvalstu 2030. gada mērķrādītāju noteikšanu groza Regulu (ES) 2018/841 un attiecībā uz monitoringa, ziņošanas, progresa apsekošanas un izskatīšanas uzlabošanu groza Regulu (ES) 2018/1999 (OV L 107, 21.4.2023., 1. lpp.).

[6] https://unfccc.int/files/meetings/paris_nov_2015/application/pdf/paris_agreement_english_.pdf

rezultātā kopējais neto piesaistītājs Savienības līmenī būs –310 Mt CO_2 ekv. Dalībvalstīm 2021.–2025. gada periodā jāpiemēro īpaši uzskaites noteikumi dažādām zemes uzskaites kategorijām un jāievēro debeta nepieļaušanas noteikums, kas nozīmē, ka uzskaitītās emisijas nedrīkst pārsniegt uzskaitītos piesaistījumus saskaņā ar 7.–9. pantu. Attiecībā uz 2026.–2030. gada periodu papildu mērķrādītājs –42 Mt CO_2 ekv. aptver visas ZIZIMM ziņošanas kategorijas un ir sadalīts starp dalībvalstīm, izmantojot individuālus mērķrādītājus, pamatojoties uz to īpatsvaru kopējā apsaimniekotajā zemes platībā. Lai sasniegtu nacionālos 2030. gada mērķrādītājus, katrai dalībvalstij zemes izmantošanas rīcībpolitikās ir jāpalielina savu klimatisko ieceru vēriens.

Ar mērķrādītājiem, kas noteikti 2026.–2030. gada periodam, saskaņo regulas ziņošanas prasības ar ziņošanas noteikumiem, kā prasīts siltumnīcefekta gāzu (SEG) pārskatos, ko iesniedz *UNFCCC*. Tas nodrošinās politikas veidotājiem gan valstu, gan ES līmenī labākus datus, kas nepieciešami, lai laikus plānotu, sagatavotu un īstenotu papildu rīcībpolitikas un pasākumus šajā sektorā.

Saskaņā ar ZIZIMM regulas 17. panta 2. punktu šajā ziņojumā ir ietverts:
- elastības iespēju ietekmes novērtējums;
- novērtējums par ZIZIMM regulas devumu klimatneitralitātes mērķa un Parīzes nolīguma mērķu sasniegšanā;
- novērtējums par sociālo ietekmi un ietekmi uz darbaspēku, arī uz dzimumu līdztiesību;
- novērtējums par progresu, kāds starptautiskā līmenī panākts attiecībā uz noteikumiem, kas reglamentē Parīzes nolīguma 6. panta 2. un 4. punktu;
- pašreizējās tendences un nākotnes prognozes par siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijām un piesaistījumiem zemes sektorā un lauksaimniecībā, kā arī regulatīvie risinājumi, kas nodrošinātu šo tendenču un prognožu saskaņotību ar mērķi panākt SEG emisiju ilgtermiņa samazinājumus visos ekonomikas sektoros saskaņā ar ES klimatneitralitātes mērķi.

2.1. Elastības iespēju ietekme

Lai palīdzētu dalībvalstīm sasniegt mērķrādītājus, tās noteiktos apstākļos var izmantot elastības mehānismus. Lai izmantotu šos elastības mehānismus, ir kopīgi jāizpilda vispārējās ES debeta nepieļaušanas saistības (2021.–2025. gada periodam) vai vispārējo ES mērķrādītāju (2026.–2030. gada periodam).

Abiem atbilstības periodiem tiks piemērota vispārējā elastības iespēja, saskaņā ar kuru dalībvalsts var nolemt savu deficītu kompensēt saskaņā ar ZIZIMM regulu, atskaitot līdzvērtīgu daudzumu no attiecīgās dalībvalsts ikgadējā emisiju sadales apjoma saskaņā ar Kopīgo centienu regulu (KCR), ar nosacījumu, ka dalībvalsts ir sasniegusi savu KCR mērķrādītāju[7]. Tas pats piemērojams pretējā virzienā, proti, ja dalībvalsts nesasniedz savu KCR mērķrādītāju, pārsniegumu saskaņā ar ZIZIMM regulu, ievērojot ierobežojumu, var pārnest uz KCR.

[7] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/842 (2018. gada 30. maijs) par saistošiem ikgadējiem siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājumiem, kas dalībvalstīm jāpanāk no 2021. līdz 2030. gadam un kas dod ieguldījumu rīcībā klimata politikas jomā, lai izpildītu Parīzes nolīgumā paredzētās saistības, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 525/2013 (OV L 156, 19.6.2018., 26. lpp.).

Turklāt attiecībā uz 2021.–2025. gada periodu dalībvalstis dabisko traucējumu dēļ var izmantot elastības iespēju attiecībā uz apsaimniekotu meža zemi. 2026.–2030. gada periodā dalībvalstīm būs pieejams jauns zemes izmantošanas elastības mehānisms, kas paredzēts, lai risinātu jautājumu par neto emisiju pārsniegumu, kuru rada dabiski traucējumi, klimata pārmaiņu ilgtermiņa ietekme vai ārkārtīgi liels organisko augšņu īpatsvars.

Elastības iespējas pirmo reizi tiks piemērotas tikai 2027. gadā atbilstības pārbaudē attiecībā uz dalībvalstu saistībām, pamatojoties uz SEG inventarizācijas pārskatu datiem par 2021.–2025. gada periodu.

2.2. ZIZIMM devums klimatneitralitātes mērķa sasniegšanā

Lai gan ZIZIMM sektors pašlaik ir oglekļa piesaistītājs, joprojām pastāv satraucoša tendence, ka ZIZIMM piesaistītājs pēdējā desmitgadē samazinās. 2021. gadā ES oglekļa piesaistītājs nodrošināja neto piesaistījumus –230 Mt CO_2 ekv. apmērā. Aramzeme, zālāji, mitrāji un apdzīvotas vietas ir galvenie emisiju avoti šajā sektorā ES līmenī, un apsaimniekotas organiskās augsnes rada īpaši lielas emisijas aramzemēs. Mežiem ir būtiska nozīme, jo tie veido lielāko daļu no kopējā ZIZIMM piesaistītāja. Savienības piesaistītāja samazināšanās lielā mērā ir saistīta ar neto piesaistītāja samazināšanos mežos, ko galvenokārt izraisa mežizstrādes pieaugums apvienojumā ar meža augšanas stabilizāciju vai nelielu samazinājumu[8]. Šīs attīstības virzītājspēki ir ekonomiskie virzītājspēki, novecojoši meži un cirte pēc dabiskajiem traucējumiem. Par arvien aktuālāku problēmu Eiropas mežiem kļūst arvien biežāki un smagāki dabiskie traucējumi, piemēram, vējgāzes, kukaiņu savairošanās, dabas ugunsgrēki un sausums, kā arī apmežošanas centienu samazināšanās.

Lai izsekotu progresu, izvērtētu rīcībpolitikas un plānotu turpmākos pasākumus, svarīga ir piekļuve augstas kvalitātes datiem. Tāpēc saskaņā ar pārskatīto ZIZIMM regulu dalībvalstīm ir pienākums pakāpeniski panākt labāku ziņošanas precizitāti saskaņā ar progresīvākām *IPCC* vadlīnijās[9] noteiktajām metodēm. Uzlabotu monitoringu, ziņošanu un verifikāciju (MZV) sektorā nodrošina gan tehnoloģiskie sasniegumi, gan politika. Pastāvīgi tiek izstrādāti jauni monitoringa risinājumi, un tie kļūst plaši pieejami, īpaši gaisa vai kosmosa tālizpētes tehnoloģijas. Šīs norises sniedz lieliskas iespējas politikas veidotājiem izstrādāt efektīvus un iedarbīgus pasākumus, kas veicina uzlabotus un noturīgus zemesatkarīgos oglekļa piesaistījumus. Lai atbalstītu dalībvalstis šajā svarīgajā procesā, Komisija kopā ar Eiropas Vides aģentūru (EVA) ir publicējusi atjauninātu ZIZIMM rokasgrāmatu[10]. Tās mērķis ir palīdzēt dažādām ieinteresētajām personām iepazīties ar ZIZIMM regulu un atvieglot tās īstenošanu uz vietas. Tās mērķis ir izplatīt pieredzi un labu praksi par to, kā uzlabots SEG

[8] https://doi.org/10.1186/s13021-023-00234-0

[9] Uzlabotie SEG inventarizācijas pārskati būtu jābalsta uz precīzākiem, detalizētākiem, savlaicīgākiem un ģeogrāfiski skaidri noteiktiem datiem, kā paredzēts Pārvaldības regulas V pielikuma 3. daļā, piemēram, izmantojot digitālās datubāzes, ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (ĢIS) un tālizpēti, tai skaitā *Copernicus Sentinel* satelītus un pakalpojumus, vai citus sabiedrībai vai komerciāli pieejamus pakalpojumus.

[10] https://climate-energy.eea.europa.eu/topics/climate-change-mitigation/land-and-forests/reports

monitorings zemes sektorā var atbalstīt rīcībpolitikas. Šajā nolūkā Komisija arī regulāri organizē tehnisko darbsemināru, kas veltīts *UNFCCC* ziņošanai[11].

Ilgtspējīgi iegūtai biomasai būs svarīga nozīme klimatneitrālas un ilgtspējīgas aprites ES bioekonomikas veicināšanā. Eiropas Biomasas ziņojumā, kuru nesen publicēja EVA, ir konstatēts, ka ES attiecībā uz biomasu pastāv spēcīga konkurence, ko rada tās daudzveidīgi galalietojumi, piemēram, pārtikas, izejvielu, enerģētikas, klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās tām, biodaudzveidības un citu ekosistēmu pakalpojumu jomā[12]. Dažādie galalietojumi būtu rūpīgi jālīdzsvaro ar atbilstošām rīcībpolitikām un stimuliem.

2.3. Starptautiskā līmenī gūtais progress

Parīzes nolīguma 2. pantā ir izvirzīts ilgtermiņa mērķis ierobežot globālo temperatūras pieaugumu krietni zem 2 °C atzīmes salīdzinājumā ar pirmsindustriālā laikmeta līmeni un tiekties to iegrožot līdz 1,5 °C. Tajā ir arī izvirzīts mērķis vairot spēju pielāgoties klimata pārmaiņu nelabvēlīgajai ietekmei un veicināt klimatnoturību.

ES 2023. gada oktobrī iesniedza atjauninātu nacionāli noteikto devumu (NND)[13], gatavojoties pirmās globālās izsvēršanas[14] pabeigšanai, kas notika *COP28* tā paša gada decembrī. Atjauninātajā NND ir sniegta papildu informācija par rīcībpolitikām un pasākumiem, ar kuru palīdzību ES panāks, ka līdz 2030. gadam SEG neto emisijas samazinās vismaz par 55 %.

Attiecībā uz Parīzes nolīguma 6. pantu *COP28* tika panākts ierobežots progress, pieņemot strukturētu pieeju 6. panta 2. punkta par divpusējo tirdzniecību īstenošanai. Attiecībā uz 6. panta 4. punktu puses nav pieņēmušas uzraudzības iestādes ieteikumu par metodiskajiem norādījumiem un darbībām, kas saistītas ar piesaistījumiem[15].

2.4. Sociālā un darbaspēka ietekme un iespējas

Kā uzsvērts Komisijas Ilgtermiņa redzējumā par ES lauku apvidiem[16], lauku apvidu dabas resursi ir noteicoši aktīvi, uz kuru pamata veidot ilgtspējīgu un pārticīgu nākotni. Visā ES lauku apvidos vīriešu un sieviešu nodarbinātības līmenis atšķiras par 13 procentpunktiem (salīdzinājumā ar 10 procentpunktiem pilsētās), bet dažās dalībvalstīs tas atšķiras par vairāk nekā 20 procentpunktiem. ES Dzimumu līdztiesības rīcības plāns ir īpaši vērsts uz dzimumu nelīdztiesību lauku apvidos.

[11] https://forest.jrc.ec.europa.eu/en/activities/lulucf/workshops/
[12] *The European biomass puzzle*, EVA ziņojums 8/2023
[13] https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14286-2023-INIT/lv/pdf
[14] Globālā izsvēršana, kas noteikta Parīzes nolīguma 14. pantā, ir process, kurā puses ik pēc pieciem gadiem novērtē kopējo progresu, kas gūts nolīguma mērķu sasniegšanā, un nosaka trūkumus un risinājumus līdz 2030. gadam un pēc tā.
[15] https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/article-64-mechanism
[16] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši", COM(2021) 345 final.

Pienācīgi apsaimniekotas lauku ainavas palīdz nodrošināt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību un iztikas līdzekļus, ekoloģiskās sistēmas un biodaudzveidību un uzlabo klimatnoturību un noturību pret riskiem. Ir būtiski atbalstīt lauksaimniekus, mežsaimniekus un lauku uzņēmējus, kuri ir tie, kas padara iespējamu pāriešanu uz zaļāku sabiedrību un ekonomiku.

3. Tendences ZIZIMM un lauksaimniecības sektoros

Pārvaldības regula[17] ir pamats visaptverošai pārvaldības sistēmai, kas paredzēta, lai sasniegtu ES klimata mērķrādītājus un mērķus. 2019. gadā dalībvalstis iesniedza savus pirmos nacionālos enerģētikas un klimata plānus (NEKP), kuri ir galvenie stratēģiskās politikas plānošanas rīki, ar ko nosaka ceļu, pa kuru virzīties, lai sasniegtu klimatneitralitāti un noturību līdz 2050. gadam. 2023. gadā dalībvalstis pārskatīja un atjaunināja savus NEKP, lai atspoguļotu vērienīgākās klimatiskās ieceres, kas 2030. gadam noteiktas Eiropas Klimata aktā un paketē "Gatavi mērķrādītājam 55 %", arī attiecībā uz ZIZIMM un lauksaimniecības sektoriem. SEG inventarizācijas pārskata ziņošanas ietvaros dalībvalstis sagatavo prognozes par savu esošo un papildu pasākumu ietekmi uz emisijām un piesaistījumiem.

Tomēr Komisija savā novērtējumā konstatēja, ka lielākajā daļā atjaunināto NEKP projektu nav noteikti nedz pietiekami vērienīgi mērķi, nedz arī pietiekama ar zemi saistīta klimatrīcība[18]. Tikai dažas dalībvalstis konkrēti aprakstījušas ceļu, kā sasniegt nacionālos neto piesaistījumu mērķrādītājus, vai pietiekamas darbības, kas lauksaimniekiem, mežsaimniekiem un citām ieinteresētajām personām palīdzētu veidot ilgtspējīgus darījumdarbības modeļus saskaņā ar šiem mērķrādītājiem.

3.1. Tendences un prognozes ZIZIMM sektorā

Ņemot vērā pašreiz spēkā esošos ZIZIMM uzskaites noteikumus, kas piemērojami 2021.–2025. gada periodā, provizoriskā "uzskaitītā" bilance par 2021. gadu, pamatojoties uz 2023. gada SEG inventarizācijas pārskatu, liecināja par nelielu kredītu (t. i., uzskaitītie piesaistījumi nedaudz pārsniedza uzskaitītās emisijas) –14 Mt CO_2 ekv. apmērā[19]. Tādējādi Savienība 2021.–2025. gada perioda pirmajā gadā kopīgi atbilst debeta nepieļaušanas noteikumam[20].

[17] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1999 (2018. gada 11. decembris) par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 663/2009 un (EK) Nr. 715/2009, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 94/22/EK, 98/70/EK, 2009/31/EK, 2009/73/EK, 2010/31/ES, 2012/27/ES un 2013/30/ES, Padomes Direktīvas 2009/119/EK un (ES) 2015/652 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 525/2013 (OV L 328, 21.12.2018., 1. lpp.).

[18] Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – ES mēroga novērtējums par atjaunināto nacionālo enerģētikas un klimata plānu projektiem Svarīgs solis ceļā uz vērienīgākiem 2030. gada enerģētikas un klimata mērķiem saskaņā ar Eiropas zaļo kursu un *RePowerEU*, COM(2023) 796 final

[19] SEG inventarizācijas pārskatu rādītāju uzlabojumu dēļ joprojām tiek veikti pārrēķini, kas var ietekmēt šo rezultātu.

[20] Klimatrīcības progresa ziņojums. Eiropas Komisija, 2023.

ES pašlaik nav uz pareizā ceļa, lai sasniegtu 2030. gada neto piesaistījumu mērķrādītāju. Tiek prognozēts, ka ar esošajiem pasākumiem kopējie neto piesaistījumi 2030 gadā sasniegs – 239 Mt CO_2 ekv. un ar papildu pasākumiem — –260 Mt CO_2 ekv., tādējādi atpaliekot no ES 2030. gada mērķrādītāja par aptuveni 50–70 Mt CO_2 ekv.

Tiek prognozēts, ka, sākot no 2025. gada, ES neto piesaistījumi no meža zemes ar esošajiem pasākumiem pastāvīgi samazināsies līdz aptuveni –310 Mt CO_2 ekv. 2030. gadā, bet ar papildu pasākumiem — līdz –320 Mt CO_2 ekv. Tiek prognozēts, ka neto emisijas no aramzemes, kas pašlaik veido aptuveni 38 % no ES ZIZIMM emisijām, līdz 2025. gadam nedaudz palielināsies vai nemainīsies, kam sekos pakāpeniska samazināšanās, līdz 2030. gadam sasniedzot 32 Mt CO_2 ekv. ar pašreizējiem pasākumiem un 27 Mt CO_2 ekv. ar papildu pasākumiem. Tiek prognozēts, ka neto emisijas no zālājiem, kas pašlaik veido aptuveni 12 % no ES ZIZIMM emisijām, līdz 2030. gadam nemainīsies, starpposmā svārstoties, bet 2030. gadā sasniedzot 12 Mt CO_2 ekv. ar pašreizējiem pasākumiem un 10 Mt CO_2 ekv. ar papildu pasākumiem. Tiek prognozēts, ka neto emisijas no mitrājiem pakāpeniski samazināsies, līdz 2030. gadam ar spēkā esošajiem pasākumiem sasniedzot 13 Mt CO_2 ekv. un ar papildu pasākumiem — 12 Mt CO_2 ekv. Tiek prognozēts, ka neto piesaistījumi no nocirstas koksnes produktiem pastāvīgi palielināsies, sasniedzot līmeni, kas tuvs –35 Mt CO_2 ekv., ja tiks īstenoti spēkā esošie vai papildu pasākumi[21].

Iespējams, ka klimata pārmaiņu ietekme un biodaudzveidības zudums radīs biežākus un intensīvākus dabiskos traucējumus. Lai sasniegtu ES klimata mērķus, būs svarīgi šo negatīvo tendenci ātri novērst, vienlaikus palielinot ES zemes sektora noturību, lai nodrošinātu stabilus ilgtermiņa piesaistītājus.

3.2. Tendences un prognozes lauksaimniecības sektorā

Pašlaik lauksaimniecības radītās emisijas, kas nav CO_2 emisijas, veido aptuveni 11 % no kopējām ES SEG emisijām, no kurām aptuveni divas trešdaļas rada lauksaimniecības dzīvnieki. Kopš 2005. gada emisiju līmenis šajā sektorā nav mainījies — inventarizācijas pārskatu dati liecina, ka laikposmā no 2005. līdz 2021. gadam tas pazeminās lēni — par 0,7 Mt CO_2 ekv. gadā. EVA[22] ir aplēsusi, ka no šodienas līdz 2040. gadam gaidāmie emisiju samazinājumi nebūs tik nozīmīgi, lai palīdzētu sasniegt ilgtermiņa klimatneitralitātes mērķi. Ņemot vērā emisiju samazinājumu citos sektoros un grūtības pilnībā samazināt emisijas lauksaimniecībā, paredzams, ka līdz 2040. gadam lauksaimniecība kļūs par sektoru, kurš rada lielāko daļu SEG emisiju, kas veido aptuveni pusi no kopējām emisijām ES[23].

Dalībvalstu jaunākās prognozes liecina, ka ar spēkā esošajiem pasākumiem emisiju samazināšanas temps līdz 2030. gadam būtiski nemainīsies (par 1 % salīdzinājumā ar 2021. gadu jeb vidējais samazinājums gadā 0,6 Mt CO_2 ekv.). Ar apsvērtajiem papildu pasākumiem kopējās prognozētās emisijas no lauksaimniecības līdz 2030. gadam samazināsies

[21] Pamatojoties uz dalībvalstu paziņotajiem datiem par prognozēm, 2023. gadā sniegtā informācija (EVA).
[22] EVA, Informatīvs ziņojums Nr. 17/2022.
[23] Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Eiropas 2040. gada klimata mērķrādītājs un ceļš uz klimatneitralitāti 2050. gadā, veidojot ilgtspējīgu, taisnīgu un pārticīgu sabiedrību, COM(2024) 63 final.

par aptuveni 5 % (vidējais samazinājums gadā 2,2 Mt CO_2 ekv.). Ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai noteiktu un īstenotu piemērotus mazināšanas pasākumus lauksaimniecības sektorā.

3.3. Jaunākās politiskās norises

Papildus paketei "Gatavi mērķrādītājam 55 %" vairāku citu Eiropas zaļā kursa iniciatīvu mērķis ir palielināt ZIZIMM sektora noturību, vienlaikus aizsargājot un veicinot ekosistēmu pakalpojumus un pārkārtošanos uz resursefektīvu aprites ekonomiku.

Lai palielinātu augstas kvalitātes oglekļa piesaistījumu līmeni, Komisija ir ierosinājusi ES tiesisko regulējumu par oglekļa piesaistījumu sertifikāciju[24], ko nesen pieņēma likumdevēji. Šis regulējums ietver trīs atšķirīgus darbību veidus: oglekļsaistīga lauksaimniecība, oglekļa uzglabāšanas produkti un pastāvīgi piesaistījumi. Turklāt privātas iniciatīvas, kas saistītas ar brīvprātīgiem oglekļa tirgiem, var papildināt un vēl vairāk veicināt oglekļa piesaistījumu ieviešanu plaša mērogā. Satvars ne tikai sniegs zemes apsaimniekotājiem jaunas darījumdarbības iespējas, bet arī atbalstīs ilgtspējīgas aprites bioekonomikas izaugsmi, sertificējot oglekļa uzglabāšanas produktus, piemēram, koksnes būvizstrādājumus. Galu galā tas var palīdzēt dalībvalstīm sasniegt to ZIZIMM mērķrādītājus. Lai veicinātu oglekļa rūpniecisko uztveršanu un izmantošanu biobāzētos produktos vai tā pastāvīgu uzglabāšanu, Komisija nesen pieņēma Paziņojumu par rūpniecisko oglekļa pārvaldību[25].

Veselīgas ekosistēmas veicina oglekļa sekvestrēšanu un klimatnoturību, kā arī uzlabo iedzīvotāju labjutību. Tādām darbībām kā kūdrāju hidroloģiskā režīma atjaunošanai var būt būtiska pozitīva ietekme uz biodaudzveidību. Dabas atjaunošanas aktā[26], kas ir būtisks ES Biodaudzveidības stratēģijas[27] elements, ir aicināts noteikt saistošus mērķrādītājus degradētu ekosistēmu atjaunošanai, jo īpaši tādu, kurām ir vislielākais oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas un dabas katastrofu ietekmes novēršanas un mazināšanas potenciāls. Tajā pašā laikā Atmežošanas regulas[28] mērķis ir samazināt ES ietekmi uz globālo atmežošanu, veicinot neatmežojošu produktu izmantošanu.

Oglekļa piesaistes veicināšanai ir pieejami vairāki finansēšanas mehānismi, izmantojot publiskā vai privātā sektora avotus. ES nodrošina finansējumu saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP) — dalībvalstīm ir iespēja savos atjauninātajos KLP stratēģiskajos plānos iekļaut oglekļsaistīgas lauksaimniecības pasākumus. Tās ilgtspējīgas apsaimniekošanas prakses ieviešanu var atbalstīt arī saskaņā ar valsts atbalsta noteikumiem, kas

[24] Priekšlikums — EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko izveido Savienības sertifikācijas satvaru oglekļa piesaistījumiem, COM(2022) 672 final.
[25] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, "Ceļā uz vērienīgu rūpniecisko oglekļa pārvaldību ES", COM(2024) 62 final.
[26] Priekšlikums – EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA par dabas atjaunošanu, COM(2022) 304 final.
[27] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam. Atgriezīsim savā dzīvē dabu", COM(2020) 380 final.
[28] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2023/1115 (2023. gada 31. maijs), ar ko paredz noteikumus par to, kā Savienības tirgū darīt pieejamas un kā eksportēt no Savienības konkrētas ar atmežošanu un meža degradāciju saistītas pirmpreces un izstrādājumus, un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 995/2010 (OV L 150, 9.6.2023., 206. lpp.).

ir pārskatīti un ļauj sniegt tādus meža ekosistēmu pakalpojumus kā, piemēram, klimata regulēšana un biodaudzveidības atjaunošana.

Citi oglekļa piesaistījumu palielināšanai pieejamie ES fondi ir programmas "LIFE" un "Apvārsnis Eiropa", kā arī kohēzijas politikas fondi. Tā kā veselīga augsne ir viens no galvenajiem klimata pārmaiņu mazināšanas, pielāgošanās tām un lauksaimniecisko darbību aspektiem, programmas "Apvārsnis Eiropa" ietvaros ir sākta misija "Augsnes kurss Eiropai"[29]. Misijas mērķis ir izveidot 100 "dzīvās laboratorijas", kas palīdzēs līdz 2030. gadam panākt veselīgas augsnes, veicinot sadarbību starp sektoriem, lai tiktu aptverti visi zemes izmantošanas veidi.

Attiecībā uz ZIZIMM sektora norišu monitoringu priekšlikumā par meža monitoringa satvaru[30] ir noteikts ES mēroga monitoringa satvars, kas nodrošinās savlaicīgu un kvalitatīvu datu par mežiem pieejamību standartizētā formātā. Tas ļaus dalībvalstīm savlaicīgi piemērot efektīvus un rentablus pasākumus, tādējādi veicinot spēcīgākus un noturīgākus oglekļa piesaistītājus, vienlaikus atbalstot ilgtspējīgu aprites bioekonomiku. Satvars ir svarīgs ES Meža stratēģijas 2030. gadam[31] nodevums, kurā atzīta mežu daudzfunkcionālā nozīme. Arī priekšlikums direktīvai par augsnes monitoringu un noturību[32] palīdzēs sasniegt ZIZIMM mērķrādītājus. Veselīgas augsnes sekvestrē vairāk oglekļa, savukārt labāks zemes un augsnes monitorings palīdzēs mērķtiecīgi pievērsties pasākumiem, kas nodrošina vislielākos ieguvumus klimata jomā.

2023. gadā Komisija pieņēma norādījumus par ES finansējuma iespējām veselīgām augsnēm[33]. Dabai tuvākas meža apsaimniekošanas vadlīnijas[34], kā arī Vadlīnijas par publisko un privāto maksājumu shēmu izstrādi meža ekosistēmu pakalpojumiem[35] tika izstrādātas, lai stiprinātu mežu daudzfunkcionalitāti. Lai vēl vairāk veicinātu oglekļsaistīgas lauksaimniecības ieviešanu, izmantojot biodaudzveidībai labvēlīgu praksi, Komisija 2023. gadā publicēja Vadlīnijas par biodaudzveidībai labvēlīgu apmežošanu, atkārtotu apmežošanu un koku stādīšanu[36] un Vadlīnijas par pirmatnējo un veco mežu definēšanu, kartēšanu, monitoringu un stingru aizsardzību[37], kas ir viena no ES bagātākajām ekosistēmām un uzglabā ievērojamus oglekļa uzkrājumus. 2023. gada novembrī stājās spēkā pārskatītā Atjaunojamo energoresursu

[29] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: ES misiju darbība divu gadu garumā — panāktā progresa novērtējums un turpmākā virzība, COM(2023) 457 final.
[30] Priekšlikums – EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA par Eiropas mežu noturību veicinoša monitoringa satvaru, COM(2023) 728 final.
[31] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jauna ES Meža stratēģija 2030. gadam", COM(2021) 572 final.
[32] Priekšlikums — Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par augsnes monitoringu un noturību (Augsnes monitoringa akts), COM(2023) 416 final.
[33] Komisijas dienestu darba dokuments – Norādījumi par ES finansējuma iespējām veselīgām augsnēm – Pavaddokuments priekšlikumam par Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu par augsnes monitoringu un noturību (Augsnes monitoringa akts), SWD(2023) 423 final.
[34] https://op.europa.eu/lv/publication-detail/-/publication/2d1a6e8f-8cda-11ee-8aa6-01aa75ed71a1
[35] Komisijas dienestu darba dokuments "Norādījumi par publisko un privāto maksājumu shēmu izstrādi meža ekosistēmu pakalpojumiem", SWD(2023) 285 final.
[36] Komisijas dienestu darba dokuments "Pamatnostādnes par biodaudzveidībai labvēlīgu apmežošanu, mežu atjaunošanu un koku stādīšanu", SWD(2023) 61 final.
[37] Komisijas dienestu darba dokuments "Komisijas pamatnostādnes ES pirmatnējo un seno mežu definēšanai, kartēšanai, monitorēšanai un stingrai aizsardzībai", SWD(2023) 62 final.

direktīva[38], kurā atgādināts par pienākumiem izpildīt ZIZIMM kritērijus, kad ražo kurināmo/degvielu no meža biomasas.

3.4. Regulatīvās iespējas attiecībā uz zemi, pārtiku, enerģētiku un bioekonomiku virzībā uz klimatneitralitāti

Nesen publicētajā Paziņojumā par Eiropas 2040. gada klimata mērķrādītāju un ceļu uz klimatneitralitāti ir norādīts, ka ieteicamais mērķrādītājs 2040. gadam ir SEG neto emisiju samazinājums par 90 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Lai sasniegtu šo mērķrādītāju, ietekmes novērtējums[39] liecina, ka oglekļa piesaistījumiem (no atmosfēras, izmantojot zemesatkarīgos un rūpnieciskos oglekļa piesaistījumus) vajadzētu sasniegt 400 Mt CO_2 ekv. Šis ieteiktais mērķrādītājs atbilst Eiropas Zinātniskās konsultatīvās padomes klimata pārmaiņu jautājumos ("Konsultatīvā padome")[40] ieteikumam un atbilst Eiropas Klimata akta noteikumiem, proti, nodrošināt, ka SEG budžets ir saskaņā ar ES saistībām, kuras paredzētas Parīzes nolīgumā.

Tāpat kā visiem pārējiem sektoriem arī ZIZIMM sektoram ir svarīga nozīme ES 2040. gada klimatisko ieceru sasniegšanā, kā arī vienlaikus tas veicina ES uztursuverenitāti un ilgtspējīgu aprites bioekonomiku. Ar pareizām rīcībpolitikām un pasākumiem vajadzētu būt iespējai samazināt ar CO_2 nesaistītās emisijas lauksaimniecības sektorā[41], kā arī vienlaikus palielināt zemesatkarīgo oglekļa piesaistītāju, uzlabojot augsnes un mežu spēju uzkrāt vairāk oglekļa. Šīs savstarpēji izdevīgas kombinācijas rezultātā lauksaimniecības, zemes izmantošanas un mežsaimniecības sektori varētu kļūt klimatneitrāli.

Zemes apsaimniekošana ir cieši saistīta ar pārtikas ražošanu un pārstrādi. Konsultatīvā padome savā nesenajā ziņojumā[42] norāda, ka visu sistēmu aptveroša pieeja ļauj apzināt starpsektoru iespējas mazināt klimata pārmaiņas, t. sk. ražotāju, patērētāju un pārtikas piegādes ķēdes starpposma dalībnieku iespējas, un nodrošina, ka tiek izmantota saskaņota pieeja dažādo vides, ekonomisko un sociālo aspektu līdzsvarošanai. Ziņojumā arī norādīts, ka uz tirgu balstītu mehānismu ieviešana lauksaimniecības un zemes izmantošanas sektoros varētu būt efektīvs rīks, kurš stimulētu pārtikas vērtības ķēdes dalībniekus pāriet uz procesiem, kas rada mazākas emisijas. Tas arī nodrošinās emisiju samazināšanu tur, kur to izmaksu ziņā var izdarīt visefektīvāk, un varētu sniegt būtiskus stimulus oglekļa piesaistījumu veicināšanai ZIZIMM sektorā. Konsultatīvā padome arī uzskata, ka būtiska nozīme varētu būt arī labākai KLP saskaņošanai ar ES klimata iecerēm.

[38] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (OV L 328, 21.12.2018., 82. lpp.).
[39] Analīzes pamatā ir scenāriji, kas atspoguļo rīcībpolitikas un pasākumus līdz 2023. gada martam. Dalībvalstis savus galīgos nacionālos enerģētikas un klimata plānus, kuros var būt iekļauti papildu pasākumi, iesniegs 2024. gadā.
[40] *ESABCC* (2023). DOI: 10.2800/609405
[41] Komisijas dienestu darba dokuments – Ietekmes novērtējuma ziņojums – Pavaddokuments dokumentam "Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Eiropas 2040. gada klimata mērķrādītājs un ceļš uz klimatneitralitāti 2050. gadā, veidojot ilgtspējīgu, taisnīgu un pārticīgu sabiedrību", SWD(2024) 63 final.
[42] *ESABCC* (2024). DOI: 10.2800/216446

Integrēta politikas pieeja pārtikas sektorā sniegtu zemes apsaimniekotājiem iespēju pieņemt klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās tām praksi, kas ir savstarpēji atbalstoša. Biodaudzveidībai labvēlīga zemes apsaimniekošana palielinās oglekļa piesaistījumus, uzlabos ES oglekļa piesaistītāju noturību un uzlabos augsnes auglību.

Ilgtspējīgā veidā iegūti ilgmūžīgi oglekļa uzglabāšanas produkti, piemēram, būvniecībā izmantotā koksne, var palielināt oglekļa piesaistījumus, kā arī veicināt citu sektoru dekarbonizāciju. Tos izmantojot, ilgtspējīga aprites bioekonomika var sniegt zemes apsaimniekotājiem jaunas darījumdarbības iespējas, jo biomasa aizstāj fosilo oglekli ES ekonomikā. Turklāt rodas jaunas oglekļsaistīgas lauksaimniecības pieejas, kuras var palielināt oglekļa piesaistījumus, piemēram, oglekļa sekvestrēšanu, kas izriet no ilgtspējīgām darbībām piekrastes jūras ekosistēmās (zilais ogleklis), kuras var arī veicināt klimata pārmaiņu mazināšanu.

3.5. Secinājumi un turpmākie pasākumi

Lai gan ZIZIMM sektors joprojām ir oglekļa piesaistītājs, joprojām pastāv satraucoša tendence, ka ZIZIMM piesaistītājs pēdējā desmitgadē samazinās. Ņemot vērā daudzās politiskās norises, kas notikušas, kopš ZIZIMM regula stājās spēkā pirms aptuveni sešiem gadiem, Komisija paralēli šim ziņojumam sāks regulas izvērtēšanu. Tiklīdz oglekļa piesaistījumu sertifikācijas satvars būs stājies spēkā, izvērtējumā tiks izvērtēti iespējamie ieguvumi un kompromisi, kas rastos, ja ZIZIMM regulas[43] darbības jomā tiktu iekļauti ilgtspējīgā veidā iegūti ilgmūžīgi oglekļa uzglabāšanas produkti, kuru oglekļa sekvestrēšanas neto ietekmei ir pozitīva bilance.

Izvērtējuma mērķis ir arī izvērtēt regulas atbilstību labāka regulējuma principiem (efektivitāte, lietderīgums, piemērotība, saskanība un ES pievienotā vērtība) un izpētīt vienkāršošanas un administratīvā sloga samazināšanas iespējas. Tas sniegs iespēju ES izdarīt secinājumus par iepriekš gūto pieredzi, kas palīdzēs turpmāko lēmumu pieņemšanā, un apzināt jomas, kurās būtu iespējami uzlabojumi turpmākajā politikas izstrādē periodam pēc 2030. gada. Visbeidzot, mērķis ir nodrošināt, ka zemes sektora politikas satvars joprojām atbilst paredzētajam mērķim un ka tas ir efektīvs līdzeklis, kā sasniegt galveno ilgtspējīgas aprites bioekonomikas klimatneitralitātes mērķi.

[43] Skatīt ZIZIMM regulas 17. panta 3. punktu.